

ЦИВИЛНА СЛУЖБА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Бранко М. Бабић

Министарство одбране Републике Србије
Војни округ Нови Сад

На крају шесте године практичне примене и вршења цивилне службе, Народна скупштина Републике Србије је 26. октобра 2009. године донела Закон о цивилној служби. Тиме је заокружен процес доношења нормативних аката о цивилној служби, који је започео Изменама и допунама Уредбе о вршењу војне обавезе из 2003. године.

Чланак обрађује веома актуелну тему – цивилну службу којом војни обвезник замењује служење војног рока са оружјем или без оружја. Закон о цивилној служби, у односу на претходну нормативну уређеност, детаљно регулише ту проблематику и уводи нова решења чиме ствара правну претпоставку за наставак реформи у систему одбране и испуњење међународних стандарда у тој области.

Кључне речи: *приговор савести, цивилна служба.*

Увод

Оснoв за доношење Закона о цивилној служби¹ садржан је, пре свега, у Уставу Републике Србије (члан 18 и члан 45), затим у Закону о одбрани (члан 48) и у Закону о војној, радној и материјалној обавези. Текст Закона усклађен је и са одредбама разних резолуција и препорука Парламентарне скупштине Савета Европе, Међународним пактом о грађанским и политичким правима, Универзалном декларацијом о људским правима и Европском конвенцијом о људским правима. Уважена су мишљења и препоруке владиних и невладиних организација која се баве приговором савести и цивилном службом као и мишљења и препоруке заинтересованих грађана.

¹ Објављен у *Службеном гласнику Републике Србије*, број 88, од 28. октобра 2009. године и у *Службеном војном листу*, број 31, од 4. новембра 2009. године.

Социјалистичка Федеративна Република Југославија није признавала приговор савести (у свом праву и у својој пракси). Свако „одбијање пријема и употребе оружја“, као и „неодазивање позиву и избегавање војне службе“ било је подвргнуто строгим кривичним санкцијама. Савезна Република Југославија (у даљем тексту: СРЈ) признаје приговор савести чланом 137 Устава: „Грађанину који због верских или других разлога савести не жели да испуни војну обавезу под оружјем, омогућиће се да војну обавезу у Војсци испуни без оружја или у цивилној служби, у складу са савезним законом“. У државној заједници Србија и Црна Гора приговор савести добија карактер фундаменталног људског права, па је Савет министара 27. августа 2003. усвојио посебну Уредбу чиме су испуњене све правне претпоставке за несметано вршење цивилне службе, од 15. октобра 2003. године. После спроведеног референдума у Црној Гори (мај 2006) и стицања независности, Република Србија постаје правни следбеник државне заједнице Србија и Црна Гора. Одлуком Народне скупштине од 5. јуна 2006. године област одбране стављена је у надлежност Републике Србије. Војска Србије, као правни наследник Војске Србије и Црне Горе, примењивала је постојећу законску регулативу из области одбране све до доношења прописа којима је област одбране регулисана на нивоу Републике Србије.

У протеклих седамнаест година може да се уоче четири периода, који се суштински разликују један од другог.

Први период је трајао од Устава СРЈ (27. април 1992) до доношења прве *Измене и допуне Уредбе о вршењу војне обавезе*² (29. август 2003). Неке од основних карактеристика тог периода су: Устав познаје приговор савести, али га суштински не признаје као фундаментално људско право – у смислу европских и светских стандарда; свако одбијање пријема и употребе оружја као и избегавање војне службе било је подвргнуто строгим кривичним санкцијама; број приговарача савести се процењује на 0,03 одсто, који су служили војни рок без оружја, у јединицама и установама Војске и Савезног министарства одбране, 13 месеци; не постоји алтернативна цивилна служба, јер је законодавац под изразом „цивилно служење војног рока“ подразумевао ненаоружано служење војног рока у војним јединицама.

Други период је трајао од прве³ *Измене и допуне Уредбе о вршењу војне обавезе* (29. август 2003) до друге *Измене и допуне Уредбе о вршењу војне*

² У овом периоду на снази је била Уредба о вршењу војне обавезе, објављена у *Службеном листу СРЈ*, број 36, од 29. априла 1994. године и у *Службеном војном листу*, број 15, од 13. маја 1994. године.

³ Прва *Измена и допуна* објављена је у *Службеном листу СЦГ*, број, 37, од 29. августа 2003. године и у *Службеном војном листу*, број 25, од 8. септембра 2003. године – ступила је на снагу осмог дана од дана објављивања у *СЛ СЦГ* са применом од 15. октобра 2003. године. У овом периоду прописано је и Упутство о примени одредаба Уредбе о вршењу војне обавезе које се односи на служење војног рока у цивилној служби, а објављено је у *Службеном војном листу*, број 31, од 3. новембра 2003. године.

обавезе (28. јануар 2005). Карактерише га почетак практичног ангажовања војника на служењу војног рока у цивилним организацијама и установама које су од општег друштвеног интереса (од 22. децембра 2003). Представља најтежи период у спровођењу цивилне службе, а издвајамо само неке карактеристике: права и обавезе између Министарства одбране и организације или установе уређују се уговором; регрут војни рок служи у свом месту пребивалишта обављајући послове који одговарају његовом образовању, склоностима и опредељењу; уводе се планови попуне за организације и установе ради планског упута регрута; формирају се посебне комисије при Војним одсецима које одлучују о захтеву регрута које у свом саставу немају професионално војно лице за разлику од претходног периода; прописују се критеријуми за лица која немају право да војни рок служе у цивилној служби; дужина служења војног рока је 13 месеци; дато је право и војницима из Војске да поднесу захтев за цивилну службу пре истека 1/3 војног рока; регрут служи војни рок вршењем друштвено корисног рада према општим актима и радном времену организације или установе; дефинисане су обавезе одговорних лица из организација и установа за праћење рада војника; војничка плата и друге накнаде (право на плаћен превоз за долазак у цивилну службу и повратак са цивилне службе) исплаћиване су из буџета МО; у погледу здравственог осигурања има иста права као и војник на служењу војног рока у Војсци; за време служења војног рока војник се у организацији или установи обучава према програму приправника одређене школске спреме, а у организацији Министарства одбране обучава се за одбрану земље у трајању од 14 радних дана.

Трећи период је трајао од 28. јануара 2005.⁴ до 5. јуна 2006. године, када су послови одбране пренети у надлежност Републике Србије. Неке од карактеристика тог периода су: регрут се изјашњава за цивилну службу тек кад добије позив за упућивање на служење војног рока у року од осам дана од дана пријема позива; укинута је право регруту да бира послове на којима ће бити ангажован у складу са својим образовањем, склоностима и опредељењем; дата је могућност да војник на служењу војног рока у цивилној служби може да обавља друштвено користан рад и ноћу, али уз писмени пристанак; уводи се обавеза Посебној комисији да пре одлучивања о захтеву регрута обави са регрутом разговор о захтеву и прибављеним доказима; укинута је право војнику који се налази на служењу војног рока са оружјем да може поднети приговор савести и прећи у цивилну службу; поред тога што се баве делатношћу од општег друштвеног интереса, организације или установе у којима се врши цивилна слу-

⁴ Друга Измена и допуна Уредбе о вршењу војне обавезе је објављена у *Службеном листу СЦГ*, број 4, од 28. јануара 2005. године и у *Службеном војном листу*, број 3, од 10. фебруара 2005. године, ступила је на снагу осмог дана од дана објављивања у *СЛ СЦГ*. У том периоду прописано је и Упутство о изменама и допунама Упутства о примени одредаба Уредбе о вршењу војне обавезе које се односи на служење војног рока у цивилној служби, које је објављено у *Службеном листу СЦГ*, број 9, од 4. марта 2005. године и у *Службеном војном листу*, број 8, од 28. марта 2005. године.

жба морају се финансирати из буџета; уводи се обавеза организација и установа да рефундирају Министарству одбране трошкове војника на служењу војног рока у цивилној служби; уколико војник настави даље служење војног рока са оружјем, један дан проведени у цивилној служби рачуна се као 1/2 дана проведеног на служењу војног рока са оружјем; укинута је обавеза да се војник на служењу војног рока у цивилној служби у организацији или установи обучава према програму приправника одређене школске спреме, а уводи се обављање друштвено корисног рада прописаног општим актима организације или установе; уводи се обавеза организацији или установи, да пре отпуста војника на служењу војног рока у цивилној служби, у војноевиденциону документу унесе оцену оспособљености (оспособљен, делимично оспособљен или неспособљен за личну и колективну заштиту); изменама *Закона о Војсци* од 31. октобра 2005. године служење војног рока са оружјем смањено је са девет месеци на шест, а служење војног рока без оружја и у ЦС са тринаест месеци на девет.

Четврти период је трајао од 5. јуна 2006.⁵ до 5. новембра 2009. године, када је ступио на снагу Закон о цивилној служби. *Устав Републике Србије* у члану 45 утврђује право регрутима да изјаве приговор савести. Изменама и допунама *Уредбе о вршењу војне обавезе (III и IV измена)* организације и установе су у обавези да „обезбеђују и исплаћују“ новчане принадлежности војницима који војни рок служе у цивилној служби и прописује да организационе јединице Министарства одбране могу да примају војнике који војни рок служе у цивилној служби.⁶

У наведеним периодима министар одбране је *Решењима о одређивању организација и установа које се баве делатношћу од општег интереса* одредио организације и установе у којима ће се реализовати цивилна служба. До сада је министар одбране прописао 16 решења, број организација се постепено повећавао – од 369 организација у децембру 2003, на 2.089⁷ у октобру 2009. године. Број установа је повећан за око шест пута, али још није обезбеђено да се упуте сви регрути који чекају упут у цивилну службу.

Из досадашњег начина служења војног рока у цивилној служби идентификовали су се и одређени проблеми, од којих се истиче: злоупотреба коришћења права „приговора савести“; неједнакост у погледу права, дужности и оба-

⁵ У овом периоду донета су следећа акта: Устав Републике Србије, објављен у *Службеном гласнику Републике Србије*, број 98, од 10. новембра 2006. године; Трећа Измена и допуна Уредбе о вршењу војне обавезе објављена у *Службеном гласнику Републике Србије*, број 6, од 19. јануара 2007. године; Четврта Измена и допуна Уредбе о вршењу војне обавезе објављена у *Службеном гласнику Републике Србије*, број 86, од 21. септембра 2007. године и у *Службеном војном листу* број 24, од 5. новембра 2007. године.

⁶ Упутство о регулисању служења војног рока у цивилној служби у организационим јединицама Министарства одбране, објављено у *Службеном војном листу*, број 31, од 3. децембра 2007. године.

⁷ Од укупног броја установа, 162 установе су из групе Установа социјалне заштите – Црвени крст Србије, Београд (републички, градски, општински и месни).

веза у односу на војнике који војни рок служе са оружјем или без оружја; необученост не само за радње и поступке од значаја за одбрану земље, него и за личну и колективну заштиту; значајан утицај на систем војне обавезе у целини; слаб квалитет рада у организацији и установи у погледу евиденције и извештавања; самовоља одговорних лица према лицима која не испуњавају радне обавезе, у смислу забране доласка у установу; поједина лица су у радном односу за време цивилне службе (не мирују им права из радног односа); отпуштање запослених и на њихово место ангажовање лица у цивилној служби; није изведена обука и инструктажа са већином лица у цивилној служби од стране надлежних органа; део лица у цивилној служби су при ставу да цивилну службу обављају „само формално“, неодговорно схватају своје обавезе и покушавају на све начине да избегну прописане обавезе и задатке.

Закон о цивилној служби

Имајући у виду проблеме који су постојали у раду са војницима који војни рок служе у цивилној служби и одговорним лицима из организација и установа, а који су евидентирани током редовних и планских обилазака и контрола рада од стране овлашћених лица из Министарства одбране, *Законом о цивилној служби* прописана су решења која те проблеме умањују или их елиминишу и створене су правне претпоставке за наставак реформи у систему одбране.

Основне одредбе

Дефинишу основне појмове који се користе ради прецизног и недвосмисленог тумачења: цивилне службе, организације или установе, лица које уложи приговор савести, лица у цивилној служби, одговорног лица организације или установе (треба истаћи да је регрут, према досадашњим прописима, имао статус војног лица – војника на служењу војног рока у цивилној служби).

Дефинишу ком регруту се омогућава и обезбеђује право на приговор савести:

- који се по пријему позива од територијалног органа за увођење у војну евиденцију, лекарске прегледе и одслужење војног рока (у року од осам дана) позове на приговор савести;

- који због верских, моралних или других оправданих разлога савести жели да служење војног рока са оружјем замени цивилном службом;

- који је оцењен способним за рад од надлежног здравственог органа и

- који испуњава критеријуме за одлазак у цивилну службу (који се није бавио или се не бави продајом или поправком оружја или муниције); који није ре-

гистрован као власник или колекционар ватреног или трофејног оружја; који није члан ловачког, стрељачког, стреличарског или другог клуба, друштва или удружења, које у својим активностима има употребу хладног или ватреног оружја или то није био у периоду од годину дана пре подношења захтева).

Поред регрута, приговор савести може да изјави и војни обвезник у резервном саставу Војске Србије након истека периода од четири године, од дана завршетка службења војног рока са оружјем.

Остваривање права на приговор савести

Право на цивилну службу на основу изјављеног приговора савести регрут остварује:

1. подношењем писаног захтева за цивилну службу најкасније осам дана од дана пријема позива за одслужење војног рока. Уз захтев прилаже све потребне доказе које је прибавио од овлашћених државних органа и органа локалне самоуправе (надлежне полицијске управе, надлежног Суда, органа државне управе задужене за регистрацију привредних и других делатности), од установе у којој је стечена одређена стручна спрема или посебна квалификација и од надлежне здравствене установе;

2. Центар Министарства одбране за локалну самоуправу прима захтев регрута и евидентира их у службену документацију. Уколико захтев није комплетан, тражи се допуна података, а затим се захтев, најкасније у року од три дана, доставља Првостепеној комисији на решавање;

3. Првостепена комисија за цивилну службу у року од 30 дана доноси решење којим усваја захтев или га одбија, при чему се не прецизира организација или установа у којој ће лице вршити цивилну службу и време јављања у цивилну службу. Првостепену комисију чини пет чланова, од којих су три члана из састава територијалног органа, два из органа јединице локалне самоуправе – један, из области рада и социјалне политике, а други, из здравствене установе;

4. Другостепена комисија за цивилну службу у року од 30 дана решава жалбе регрута на донету одлуку Првостепене комисије (чиме се обезбеђује потпуна контрола рада у решавању захтева). Другостепену комисију чине пет лица, од којих је председник из састава Министарства одбране, заменик председника и чланови из министарстава надлежних за социјалну заштиту, правду и здравље и органа јединица локалне самоуправе и

5. Центар за цивилну службу, као стручни и највиши носилац планирања и реализовања цивилне службе, обавља послове и задатке који су у вези са планирањем, организовањем, координацијом, контролом и извршавањем цивилне службе.

Центар Министарства одбране за локалну самоуправу, слањем појединачног позива, обавештава регрута о времену јављања у организацију или установу која му је одређена за вршење цивилне службе (најкасније 15 дана пре датума јављања). Ради спречавања злоупотребе цивилне службе, лице не може бити распоређено у организацију или установу у којој је запослен или је раније био запослен; у којој је запослен члан његове уже породице (брачни друг, брат, сестра или родитељи) и у којој се школује, односно студира.

На исти начин своје право на приговор савести остварује и лице у резервном саставу, без обзира на то да ли је распоређен у ратне јединице Војске Србије или друге снаге одбране или није распоређен.

Вршење цивилне службе

Да би регрут био упућен у цивилну службу мора да прође процедуру, од подношења захтева до добијања позива са датумом јављања у одређену организацију или установу. При томе, мора имати најмање 19 година, а највише 27 (изузетно и 30 година). Цивилна служба траје девет месеци и не може се скратити редовним или наградним одсуством на крају вршења службе.

Ако се регрут не јави у организацију или установу, а свој недолазак не оправда, сматра се да је одустао од коришћења права на цивилну службу. На основу обавештења одговорног лица из организације или установе Првостепена комисија ставља ван правног промета донето решење за цивилну службу, о томе обавештава регрута и надлежни Центар Министарства одбране који доноси закључак о привођењу регрута, новчаној казни, трошковима привођења и врши припреме за упут регрута на служење војног рока без оружја у првом упутном року.

Законом су предвиђени случајеви када регрут може да одложи упут у цивилну службу, када му се прекида цивилна служба и које услове мора да испуни да би променио организацију или установу.

Одлагање цивилне службе врши се:

– на захтев регрута, коме је усвојен захтев за цивилну службу, ако тражи одлагање у својству храниоца породице, ако се други члан његовог домаћинства налази на служењу војног рока, ако би упућивањем у цивилну службу његова породица била доведена у тежак материјални положај, ако је засновао радни однос у својству приправника, ако је примљен у радни однос на неодређено време, ако у домаћинству нема способног члана за обављање пољопривредних радова и ако се из иностранства вратио у земљу, а није у могућности да породицу збрине до дана упута у цивилну службу.

– на захтев надлежног министарства регрутима који су научни радници и раде на пројектима од посебног значаја за Србију, врхунски спортисти и

чланови репрезентације због учешћа на светским, олимпијским и европским такмичењима и врхунским уметницима ради учешћа на манифестацијама од значаја за Републику Србију и

– на захтев регрута, који је поднео захтев за отпуст из држављанства Републике Србије и о томе обавестио територијални орган.

Прекид цивилне службе врши се:

– ако је лице својим чињењем или нечињењем прекршило обавезујуће норме за вршење цивилне службе (члан 5 *Закона*); ако је оцењен привремено неспособним за рад или неспособним; ако неоправдано изостане из цивилне службе три дана непрекидно или пет дана са прекидима; због повреде радне дужности, а након завршеног дисциплинског поступка који је покренут ради утврђивања његове одговорности; ако је учинио радњу противну разлогу приговора савести и изазвао дисциплинску или материјалну повреду дужности (туча, употреба хладног или ватреног оружја, конзумирање алкохола и опојних дрога, уништавање имовине и друго). Уколико разлог за прекид цивилне службе није здравствене природе, такво лице се упућује на служење војног рока без оружја у јединицу Војске Србије у наредном упутном року;

– на захтев овлашћеног лица ресорног министарства за лица која су научни радници, врхунски спортисти и чланови репрезентације Србије и уметнику ради учешћа на манифестацијама од интереса за Републику Србију и

– на лични захтев лица ако буде оцењено привремено неспособним за рад; због смрти члана породице или тешке болести; због елементарних непогода и других несрећа којим би његова породица била доведена у тежак положај, услед његовог одсуства и због промене личног уверења, ако у року од петнаестог до деведесетог дана вршења цивилне службе захтевом затражи даље служење војног рока са оружјем или без оружја.

На сва донета решења о прекиду и одлагању цивилне службе може се изјавити жалба Другостепеној комисији за цивилну службу која доноси Решење по жалби. Жалба поднета против решења не одлаже његово извршење, јер природа радњи не даје могућност одлагања извршења. Ако би се дала могућност да жалба одлаже извршење онда би се отворила могућност манипулације на начин да лица која не испуњавају услове за прекид цивилне службе, при изјави жалбе и вођењу управног спора не извршавају своје обавезе и дужности у цивилној служби, односно самовољно прекидају обавезу коју имају.

Ако је подносилац захтева незадовољан решењем по жалби он може да покрене управни спор пред надлежним судом у складу са прописима који регулишу управни спор.

Премештај лица у цивилној служби врши се у следећим условима: када надлежна здравствена установа утврди да је место на којем извршава радне задатке штетно по здравље лица у цивилној служби; ако у току вршења цивилне службе промени место пребивалишта; у случају раскида уговора изме-

ђу Министарства одбране и организације или установе, односно када организација или установа престане са радом и ако организација или установа изгуби статус по ком је одређена за пријем лица у цивилну службу. О захтеву лица за премештај одлучује руководилац територијалног органа који доноси решење на предлог Првостепене комисије (уколико се премештај врши на територији његове надлежности) и начелник организационе јединице Министарства одбране надлежан за послове војне обавезе уколико лице прелази из надлежности једног Регионалног центра у други Регионални центар.

Права и обавезе у цивилној служби

Министар одбране својим Решењем одређује организације или установе за пријем лица у цивилну службу. Организације или установе подносе захтев ресорном министарству, које разматра захтев и са потребним доказима и својим мишљењем доставља га Министарству одбране.

Након објављивања Решења у *Службеном војном листу*⁸ начелник Регионалног центра потписује Уговор о међусобним правима и обавезама са одговорним лицем из организације–установе.

Пре потписивања Уговора, писаним путем све организације или установе обавештавају се да су Решењем (или допуном решења) министра одбране стављена на списак за пријем регрута; ступа се у контакт са одговорним лицем ради организације састанка, упознавања са прописима и прикупљања основних података о организацији или установи (име и презиме одговорног лица, адреса организације и установе, контакт телефони, интернет адреса и друго).

Лице које започне вршење цивилне службе мора бити упознато са својим правима и обавезама. Закон прописује следећа *права*:

- редовно одсуство у трајању од десет дана, рачунајући и нерадне дане;
- наградно одсуство у трајању до седам дана (за изузетно залагање у раду и остварене резултате);
- ванредно одсуство због приватних послова у трајању до пет дана и то у случају: склапања брака, рођења детета, смрти или теже болести члана породичног домаћинства, полагања испита, отклањања последица елементарних непогода у породичном домаћинству, као и у другим случајевима за које одговорно лице оцени да су оправдани;

⁸ Последње–шеснаесто по реду „Решење о одређивању организација и установа које се баве делатношћу од општег интереса и организационих јединица МО у које ће се упућивати регрути на служење војног рока у цивилној служби“ донето је 26. октобра 2009. године (*Службени војни лист*, број 29), два дана пре доношења Закона о цивилној служби па је у наслову Решења остао термин „регрути“ и „на служење војног рока“ што нови закон дефинише као „лице у цивилној служби“.

– два дана одсуства због добровољног давања крви (изузимајући дан давања крви);

– путовање у иностранство за време редовног одсуства или наградног (у оправданим условима, на начин како је то прописао министар одбране)

– на заштиту од недостојног, нехуманог или понижавајућег поступања у организацији или установи и начин на који се та заштита обезбеђује;

– накнаду у висини од 50 одсто новчаних примања која припадају војнику који се налази на одслужењу војног рока;

– трошкове превоза од места становања до организације или установе према прописима који важе за остала запослена лица;

– исхрану или накнаду трошкова исхране ако није обезбеђена исхрана у организацији или установи (као и за остала лица у организацији или установи),

– заштиту безбедности и здравља на раду;

– здравствена заштита, здравствено осигурање и права услед повреде на раду;

– не могу им се одредити послови и задаци осталих запослених који су у штрајку и на тај начин злоупотребити њихово ангажовање;

– на обуку за обављање радних задатака која обухвата стручно оспособљавање за извршење послова које реализује организација или установа од интереса за одбрану земље (заштита од пожара, безбедност и заштита здравља на раду, пружања прве медицинске помоћи и за обављање друштвено корисног рада према програму увођења у посао);

– на обуку за обављање послова цивилне заштите ради стручног оспособљавања за извршавање задатака заштите и спасавања људи, материјалних и других добара у случају природних несрећа и елементарних непогода, техничко-технолошких удеса, односно у случају ратних дејстава и последица тих дејстава.

Од обавеза које лице мора извршавати током вршења цивилне службе треба истаћи:

– рад и понашање усклађено са општим актима организације или установе;

– рад на пословима и задацима које одреди одговорно лице у складу са потребама организације или установе, при чему стручна спрема и занимање лица у цивилној служби нису обавезујући критеријум;

– обављање радних задатака у складу са радним временом организације или установе (осам часова у радне дане, односно 40 часова седмично);

– рад у планираној прерасподели радног времена, у складу са законом, када то захтева природа вршења делатности, организација рада, боље коришћење средстава рада, рационалније коришћење радног времена и извршење одређеног посла у утврђеним роковима;

– рад у продуженом радном времену до извршења задатака и послова, односно отклањања последица елементарних непогода;

– чување и одржавање поверених му средства за рад и имовине;

– испуњавање планираних активности ради спречавања повреда дужности као што су: учестало кашњење; ранији одлазак и напуштање организације или установе у току радног времена без одобрења одговорног лица; неоправдан изостанак један дан; неодговорно и несавесно обављање радних задатака; немаран и штетан однос према средствима за обављање радних задатака; долазак у организацију или установу у стању алкохолисаности или под дејством опијата и довођење у то стање за време обављања радних задатака; непристојно и насилничко понашање према лицима у организацији или установи, односно према одговорном лицу;

– није допуштено организовање или учествовање у штрајку;

– податке о организацији или установи, осим података који су по прописима доступни јавности, сматра пословном, односно службеном тајном и да их чува у току извршења цивилне службе и након њеног извршења и

– регулисање мировања права и обавеза из радног односа (што доказује решењем које предаје организацији или установи) и не може бити запослени да обавља послове ван радног односа по уговору о делу.

Обавезе организација или установа су детаљно регулисане, од којих треба истаћи:

– организовано врше пријем регрута (упознају их са основним елементима организације или установе, са просторијама, објектима и запосленим лицима која ће бити одговорна лица за праћење рада током цивилне службе; начин извршења цивилне службе са тежиштем на обавезама и правима које имају за време цивилне службе);

– извештавају територијални орган о јављању лица, израђују и ажурно воде потребне евиденције о лицима у цивилној служби;

– врше распоређивање лица на радне послове и задатке на основу Решења (изузев послова возача, руковооца грађевинских и других машина, послове обезбеђења и послове који су опасни и штетни по здравље), одређују одељење односно службу где ће обављати те послове, као и одговорно лице који ће пратити њихов рад;

– обезбеђују услове за вршење цивилне службе лицима у цивилној служби (планирањем и реализацијом обуке у познавању елемената противпожарне заштите, заштите на раду и пружања прве медицинске помоћи),

– обезбеђују извршавање друштвено корисног рада, обучавање и остваривање права лица у цивилној служби;

– контролишу и предузимају мере за отклањање уочених неправилност у вршењу цивилне службе;

– редовно извештавају и достављају податке од значаја за цивилну службу надлежној Првостепеној комисији и територијалном органу (одговорно лице прати рад понашање и залагање лица у цивилној служби и на крају сваког месеца доставља писмени извештај, којим поред кратког описа по-

слова које је лице обављало оцењује његов рад, понашање, залагање, квалитет извршених послова, као и број радних дана које је у току месеца провео на послу);

– уз месечни извештај доставља се обједињена Радна листа свих лица у цивилној служби; примерци донетих решења о редовним и наградним одсуствима или одсуствима због приватних послова, као и доказ о извршеним исплатама новчаних принадлежности на начин који је прописан Законом и општим актима организације и установе;

– благовремено достављају податке о променама статуса организације или установе;

– израђују и достављају ванредне извештаје Првостепеној комисији и предлажу прекид цивилне службе лицима која не извршавају постављене задатке као и у случајевима када за време трајања службе лице у цивилној служби изврши радњу која је противна разлозима због којих је упућен у ту службу) и

– на захтев територијалног органа Министарства одбране упућује лице у цивилну службу на обуку за обављање послова цивилне заштите.

Да би се стекао увид у рад лица и одговорних лица из организација и установа у примени законских одредби, на свим нивоима се планира и врши контрола вршења цивилне службе.

У досадашњем раду, и поред утврђених пропуста, није било могуће предузети мере према одговорним лицима из организација или установа. Центар за цивилну службу уколико утврди одступање од одредби закона и подзаконских прописа, може предузети мере упозорења, предложити раскид уговора, наложити прекид цивилне службе за лице које крши прописе, поднети пријаву надлежном суду у складу са Законом који регулише управни поступак и управни спор.

Евиденција, надзор и финансирање цивилне службе

Надлежни територијални орган води евиденцију лица у цивилној служби која обезбеђује неопходне показатеље за попуну организација или установа које примају лица у цивилну службу и за организовање и спровођење припрема за одбрану земље. За лица у резервном саставу који су распоређени у јединице цивилне заштите и друге снаге одбране евиденцију воде и органи цивилне заштите и управни органи других снага одбране.

Инспекцијски надзор над применом одредби закона врши Инспекторат одбране. Управни надзор и контролу спровођења закона, извршавање цивилне службе и законитост у раду врши Центар за цивилну службу и организациона јединица Министарства одбране надлежна за послове војне обавезе.

Средства за финансирање цивилне службе планирају се и обезбеђују из буџета Републике Србије за органе државне управе, а организације или установе у којима се врши цивилна служба из додељених средстава.

Резервни састав

Лице које је извршило цивилну службу уводи се у евиденцију резервног састава и, уколико је оцењено способним за рад, постаје лице у резервном саставу у статусу „распоређен“ или „нераспоређен“. Распоређивање резервних обвезника врши се првенствено у јединице и органе цивилне заштите, затим у јединице осматрања, обавештавања и узбуњивања, у организационе јединице Министарства одбране и у државне органе и привредна друштва, друга правна лица и предузетнике, која производе предмете, односно врше услуге од посебног значаја за одбрану земље. Резервним обвезницима који нису распоређени у набројане саставе утврђује се радна обавеза у складу са законом.

Обавеза у резервном саставу траје до краја календарске године у којој лице навршава 60 година, а престаје му ако је оцењен неспособним за рад, ако му престане држављанство Републике Србије и његовом смрћу. У случају ванредног или ратног стања, председник Републике може одлучити да се лице коме је истекла цивилна служба задржи у цивилној служби и преко 60 година.

Лице у резервном саставу може бити позивано на обуку и вежбе највише до 90 дана у току календарске године што представља објективно време за оспособљавање, учешће на курсевима и другим дужностима. У случају ванредног или ратног стања, односно ванредне ситуације изазване елементарним непогодама и другим несрећама, лице по позиву надлежног територијалног органа ступа у јединице цивилне заштите и друге снаге одбране и извршава одређене дужности и послове.

Закон дефинише и разлоге на основу којих се лицу у резервном саставу може да одложи, односно прекине вежба. Разлози су:

- ако је лице болесно;
- ако је из његовог домаћинства у исто време позиван други члан домаћинства или се већ налази на служењу војног рока;
- ако у време вежбе полаже испите и ако би одласком на вежбу било спречено да заврши школску годину;
- ако се у време вежбе налази на припремама ради учешћа на европским и светским спортским такмичењима и олимпијским играма;
- ако учествује у међународним научним, истраживачким и уметничким манифестацијама или треба да обавља послове који су од изузетног значаја за Републику Србију;
- ако је услед смрти или тешке болести у домаћинству, односно услед елементарне непогоде, домаћинство доведено у тежак материјални или социјални положај његовим одласком на вежбу;

– ако је непосредно пред одлазак на вежбу или у време одласка на вежбу наступила смрт у домаћинству или у породици;

– ако у месту у којем борави лице у резервном саставу влада заразна болест;

– неодложне потребе службе у којој је лице запослено на захтев надлежног државног органа, привредног друштва, другог правног лица и предузетника;

– уколико у домаћинству нема другог члана способног за привређивање;

– извршавање неодложне потребе, тј. временски условљене радње која не трпи одлагање (процес специфичне производње, сетва, убирање летине и производа, испуњење уговорених обавеза и друго).

Ради извођења вежби и оспособљавања, јединице цивилне заштите и друге снаге одбране достављају захтев за позивање лица у резервном саставу најкасније 60 дана пре дана одређеног за јављање. Територијални орган Министарства одбране позив лицу доставља најкасније 30 дана пре утврђеног дана јављања за вежбу. У условима ванредног или ратног стања, елементарних непогода и техничко-технолошких несрећа, позивање лица у резервном саставу врши се без обзира на временско ограничење.

Лице у резервном саставу које је позвано у вези са вршењем обавезе има права:

– на трошкове у стварном износу за превоз од места становања до места јављања (цена карте за превоз средствима јавног саобраћаја у доласку и повратку);

– на накнаду у висини просечне зараде у претходна три месеца пре позивања, уколико је у радном односу;

– на накнаду у висини основице од које плаћа допринос за обавезно сопствено социјално осигурање, уколико лице обавља самосталну регистровану привредну или другу професионалну делатност;

– на накнаду у износу који пропише Влада – следује лицу које није запослено, регистрованом пољопривреднику, лице које прима пензију или новчану накнаду због привремене незапослености и

– на бесплатну исхрану и смештај ако вежба траје дуже од осам часова.

Казнене одредбе

Прописивањем казни за лица у цивилној служби и за организације или установе, које није до сада постојало, стварају се претпоставке за поштовање одредби закона, односно смањење злоупотреба у извршавању обавеза у цивилној служби и функционисању система одбране.

Казненим одредбама прописане су новчане казне и казне затвора за регрута, лице у цивилној служби и лице у резервном саставу, као и новчане казне за организације или установе у којима се врши цивилна служба, одговорна лица, предузећа и друга правна лица уколико не извршавају обавезе и дужности или избегавају извршавање обавеза и дужности у цивилној служби. Посебна новина у казним одредбама односи се на одговорност организација или установа ако не обезбеде услове за извршавање цивилне службе или не обезбеде права која припадају лицу за време вршења цивилне службе, као и уколико се утврди да се према лицу у цивилној служби поступало на недостојанствен, нехуман или понижавајући начин.

Новчаном казном од 10.000 до 50.000 динара или казном затвора до 60 дана казниће се:

– регрут, лице у цивилној служби и лице у резервном саставу ако се без оправданог разлога не одазове позиву територијалног органа у време и место који су назначени у појединачном позиву – за цивилну службу, лекарске и друге прегледе, као и за вежбу или другу обуку у резервном саставу и

– лице у цивилној служби ако без оправданог разлога напусти цивилну службу, обуку и вежбу за време њеног трајања или ако открије пословну, односно службену тајну.

Новчаном казном од 10.000 до 40.000 динара или казном затвора до 30 дана казниће се за прекршај регрут, лице у цивилној служби и лице у резервном саставу:

– ако намерно или крајњом непажњом начини материјалну штету организацији или установи у којој врши цивилну службу немарним и штетним односом према средствима за обављање радних задатака;

– ако се неодговорно и насилнички понаша према одговорном лицу или запосленима у организацији или установи;

– ако организује, припрема и учествује у штрајку и

– ако у прописаном року не пријави територијалном органу код којег се води у војној евиденцији настале промене које су регулисане чланом 58 Закона.

Новчаном казном од 45.000 до 450.000 динара казниће се организација или установа када се утврди да за време трајања цивилне службе није обезбедила услове за извршење цивилне службе или није обезбедила права која припадају лицу за време вршења цивилне службе. За овакав прекршај казниће се и одговорно лице у организацији или установи новчаном казном од 10.000 до 50.000 динара.

Новчаном казном од 50.000 до 150.000 динара казниће се организација или установа када се утврди да се за време трајања цивилне службе према лицу у цивилној служби поступало на недостојанствен, нехуман или понижавајући начин. За исти прекршај казниће се и одговорно лице у организацији или установи новчаном казном од 10.000 до 50.000 динара.

Прелазне и завршне одредбе

Овим одредбама обезбеђује се континуитет у вршењу цивилне службе на начин да лице које се налази у цивилној служби на дан ступања овог закона на снагу, наставља да врши цивилну службу у складу са одредбама прописа по којима је упућено и да се сви поступци о изјављеном приговору савести који нису окончани (нису донета решења за цивилну службу), окончају према одредбама овог закона.

Сви регрути који су оцењени способним или ограничено способним за војну службу упућују се у цивилну службу као способни за рад чиме се избегава поновна оцена способности регрута која изискује ангажовање и трошкове који нису неопходни.

После ступања на снагу овог закона донеће се следећи подзаконски акти:

– Уредба о вршењу цивилне службе којом се прописује начин, услови и поступак извршавања цивилне службе (рок за доношење је шест месеца од дана ступања на снагу Закона);

– Упутство о вођењу евиденције о цивилној служби – рок за доношење је три месеца, од дана ступања на снагу Закона;

– Упутство о путовању у иностранство лица на цивилној служби – рок за доношење је три месеца, од дана ступања на снагу Закона и

– Упутство за рад Првостепених и Другостепених комисија за цивилну службу.

Закључак

Закон о цивилној служби, у односу на претходна подзаконска акта, дефинише основне појмове у вези са инструментом приговора савести; ефикасније се обезбеђује функционисање цивилне службе у целини; отклањају се противречности у одредбама које су превазиђене и представљају сметњу у доследној примени и пракси; обезбеђује контролу спровођења цивилне службе учешћем лица из других министарстава и локалне самоуправе; елиминише „параван“ за избегавање војне обавезе; примереније и потпуније образлаже чињенице када војни обвезник не може да оствари право на приговор савести.

Анализе, контроле и закључци у вези са досадашњим начином вршења цивилне службе недвосмислено су указале на потребу новог начина планирања, организовања, контроле и праћења извршења цивилне службе.

У раду Првостепених комисија за цивилну службу обезбеђује се демократски принцип контроле у раду, учешћем представника органа локалне самоуправе из области рада и социјалне политике и здравствених устано-

ва, а у раду Другостепених комисија и представника Министарства правде, Министарства за рад и социјална питања и Министарства здравља.

Обезбеђује се заштита лица у цивилној служби од недостојног, нехуманог или понижавајућег поступања у организацији или установи. За лице у цивилној служби обезбеђује се здравствена заштита и здравствено осигурање као и за остала лица у организацији или установи.

Уводи се обавезна обука лица у цивилној служби за послове цивилне заштите, јер ће већина лица у цивилној служби након завршетка бити распоређена у јединице цивилне заштите.

Позитивни ефекти овог закона односе се и на: усклађивање обавеза у цивилној служби са другим правима и дужностима у области одбране; у односу на садашња решења проширени су разлози за одлагање и прекид цивилне службе у вези са учешћем на међународним научним, истраживачким, уметничким и спортским манифестацијама, ако услед елементарне непогоде домаћинство буде доведено у тежак материјални положај и других оправданих разлога; даје се могућност да се вежба лицу у резервном саставу може одложити и на захтев надлежног државног органа, привредног друштва, другог правног лица и предузетника, а због неодложних потреба службе у којој је лице запослено, као и регистрованим пољопривредницима и другим лицима који самостално обављају привредну делатност, ако у њиховом домаћинству нема другог члана способног за привређивање.

Литература

1. Закон о цивилној служби, *Службени гласник Републике Србије*, број 88, од 28. октобра 2009. године и *Службени војни лист*, број 31, од 4. новембра 2009.

2. Карановић, Никола: *Закон о цивилној служби са коментаром и образцима за рад*, Београд, 2009.

Датум пријема чланка: **21. 12. 2009.**

Датум прихватања чланка за објављивање: **22. 01. 2010.**